

САВИНДАН

НАШ ПРОГРАМ У ПРАКСИ

НА ВАСКРСЛИМ ПУТЕВИМА СВЕТОСАВЉА

Као и пре 90 година, кад је овде у Пријепољу основано прво Културно-просветно друштво »Свети Сава«, српски народ овог краја, под тешким бременом свог времена, у новим условима и новим формама, враћа се сада својој изворној, светосавској културној традицији. Све у своје време. Прво, друштво, светосавско, црквено-пјевачко, а потом – клуб. Исто то само мало друкчије – што би рекао Вук Караџић, или »мена козбаша«, што рече Сретен Вукосављевић, један од првих председника ове организације.

И назив и програм садашњег Милешевског културног клуба »Свети Сава« насловљени су по једном крају, реци и духовном храму, по имену личности која стоји на почетку историјског времена српског народа, од када тај народ зна за себе и од када га други препознају. Све тако логично и тако једноставно.

МИЛЕШЕВСКИ
КУЛТУРНИ
КЛУБ
»СВЕТИ САВА«
ПРИЈЕПОЉЕ

Уз овај свети Савиндан, народну и школску славу, с разлогом истичемо да су и име и програмска стрпљења Милешевског културног клуба »Свети Сава« буквално, и пре свега, позив на осмишљени рад. Свако удружење никада није у стању да само учини много, али може све да окупи, подстакне, охрабри, да иницира и организује конкретне активности које ће задовољити духовне потребе људи и допринети националној кохезији српског народа. Циљ је да свака јединка, према својим способностима и афинитету, дадне свој допринос решавању »српског питања«, промени постојећег духовног стања, рушењу наталожених идеолошких обмана и заблуда. Јер, кад се после свих актуелних страпачких еуфорија и криво схваћеног плурализма сутра слетну »дим и прашина«, остаће само неко светосавско »зрно« које је храпљиво и које клија, расте и развија се за будуће жетве, за свеоште људско добро.

Светосавље овде и данас испољава се у разним формама. У племенитим акцијама и несебичном ангажовању новинара »Полимља« на заштити манастира Милешево. У настанку огранка »Кола српских сестара«. У пожртвованој иницијативи оне милосрдне Пријепољке са дечијим надимком што је скупила 200 пари вуњених чарапа које је најкрајим путем и усред ове луте зиме послала својој рањеној српској браћи у Крајини. У сагласју са својој породичном

лозом и народном мудрошћу »Крв није вода« она је рођена кћерка Љубице Вуковић, родољуба и комитског борца из Балканских ратова која је с пушком о рамену у ратничкој колони ушла у ослобођено Бијело Поље 1912. године. И то је свеж, пунокрвни пример светосавља.

Светосавље овде и данас је и све оно што се рађа из самониклих идеја и иницијатива овог клуба које се претачу у стварност. Све што је заискрило у свести и душама људи приликом недавног обележавања јубиларне 80-годишњице ослобођења рашке области од петовеконе турске власти (1912–1922). И што је тај меморијал пропратило кроз његов разноврстан и богат програм.

Светосавље је и све оно што ће заварничити ускоро, на Савовдан, у мају 1994 године, када будемо пред својим народом, Европом и светом, дубље осветљавају своје културне и духовне корене на овим географским просторима, уз 450-годишњицу прве Милешевске штампарије (1544–1944) и 400-ту годишњицу спаљивања моштију Светог Саве на Врачару, однетих из манастира Милешево (1594–1994). Све опет, и по слову и духу нашег имена, истовремено везано за Милешеву, Светог Саву и српску духовну културу. До тих белега времена, тих јубилеја, ваља осмислити и озакоштити стамене промене пазива улица, тргова, устапова, свега што пам је по нашим урбашим насељима, у завичају Светог Саве, од Раса од Милешево, идеолошко једноумље оставило у тужно наслеђе. (Фала богу кад пет деценија демонске антисрпске брозоморе није могло поништити осам векова српске православне цивилизације). У том значајном послу, у враћању себи, својој истинској легитимацији, очекујемо свесрдну подршку свих трезвених, умних посленика и духовну потпору целе милешевске епархије, његове преосвећености епископа Георгија и часног свештенства. Тако ће на тлу посапачаче и изброзрапе Немањине Рашке папа историјска крштеница бити најрад аутентична и пуноважна. Да се то постигне ваља се ослободити свих догми.

Време је да се мисли и ради на другачији начин. Уместо глажхшталтованих идеолошких послушника требају нам мислиоци и ствараоци од струке и знања, али и пожртвовани аматери. Они што својим еланом и даром природе, уз светосавске светковине и све празнике, уносе народно весеље у школе, свечане сале, домове културе, чувају и негују српску културну традицију. Афирмишу слободно мишљење и креативно стварање, не уступајући, ни за јоту, место националистичкој ускоградности, искључивости, шовинизму. Нико ко у срцу носи Србију и њену културну традицију, њен опстанак у будућност, не би смео бити незаинтересован за културу, бар за оне њене сегменте који су део наше самосвести о себи као људском бићу. У питању су две стране односа према култури. Једна је однос према баштини, а ту се подразумева – знање о свом етносу, памћење себе, понос идентитета пред светом и у свету, прихватање и преносење хиљадагодишњих порука. Друга је грађење будућности. Када данашња злоћудна, профитерска и програмираша, белосветска саташизација Срба и Србије, као и политиканска култура и пуки формализам – престапу, скину плашт, оголе – остаће само оно што неко, појединачно: заштите, паслика, открије, проучи, сачува, што својим умом и радом оствари. То је увек био и остаје најбољи допринос светосављу и српској духовној култури. А то су и прави, васкрсли путеви Светог Саве, најбистрије је Савине воде, њихова врела и изворишта, утоке и ушћа.

НОВИ ПАСТИР СРПСКИХ СВЕТИЊА

ЗА ПРВОГ МИЛЕШЕВСКОГ ЕПИСКОПА УСТОЛИЧЕН ЈЕ ГОСПОДИН ГЕОРГИЈЕ, ДОСАДАШЊИ ЕПИСКОП СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ У КАНАДИ

Протекле јесени, лета Господњег 1992, у манастиру Милешеву, у присуству најугледнијих достојанственика Српске Православне цркве, бројног свештенства овог краја, мишистра вера у влади Србије, представника власти свих општина које покрива милешевска епархија (Пријеполје, Прибој, Нова Варош, Сјеница, Бијело Поље и Пљевља) устоличен је први епископ Милешевски Господин Георгије, Бијељанин, у садашњој Републици Српској. Тај чин представља крунац догађаја у културној историји нашег краја. За потребе епархије у Пријеполју ће ускоро бити изграђен владичански двор.

Уводни у трон првог милешевског епископа, господин Василије, епископ зворничко-тузлански, је нагласио:

– Са духовним узбуђењем доживљавамо овај дан у овој српској лаври, светој Милешеву, која је после много векова добила новог пастира, под именом милешевски епископ. Да је господин Георгије мислио само на себе он би остао у богатој Канади, где је до сада био епископ. Овде је дошао да служи и даде допринос правослаљу и свим добронамерним људима који желе да у љубави живе са Србима... Ви сте, Ваше преосвећенство г. Георгије, најређејнији архијереј СРПЦ, јер долазите на место где су почивали земни остаци, свете мошти најсветлијег сина српског народа, Светог Саве. У овим тешким временима, вако празан, гроб Саве Светијег у манастиру Милешеву духовно зрачи над васцелим српским народом, а Бели Анђео милешевски изнад Савиног гроба невидљиво лебди над Србијом...

После свечапог чина устолочења прве честитке епископу Георгију уштили су: мишистар вера у влади Србије Драган Драгојловић, старшина цркве Свети Василије Острошки у Пријеполју, прота Васо Старовлах и председник општине Пријеполје мр Радојко Петраћ.

– Свесни смо да је Милешева наша историја и да је она сведок нашег живљења и оостајања на овим просторима који су били центар Рашке – прве српске немањинске државе. У овим онаким временима Српска Православна Црква даје пуни допринос акцијама за мир и искрено жељи љубав међу људима. Срећни смо што су овде одувек били добри међуљудски и међунационални односи. Надамо се да ће се Вашим доласком господиње епископе, ти односи још више учврстити – апострофирао је у својој поздравној речи председник општине Пријеполје Радојко Петраћ.

Своју запажешу пристушну беседу повоизабрани милешевски епископ господин Георгије отпочео је овим речима:

– Овде на овом месту најсветијег дела српских земаља где је почивало свето тело оца српске нације и цркве – Светог Саве (1237–1594) вољом Божјом и одлуком Светог Архијерејског сабора СРПЦ мој брат у Христу, Преосвећени епископ г. Василије уведе моју смерност у трон милешевског епископа да бдим над Централном Рашком области: Потарјем и Полимљем. Захвалам сам за то Богу и

Светом архијерејском сабору на челу са патријархом Павлом што ме удостојише ове части. Поред части осећам и обавезу пред Богом и вама да ово поверено дело у светосавском вишнотраду успешно вршим. Свестан сам да не могу много учинити сам. Поред молитава за наш заједнички успех, очекујем и братску сарадњу свих вас, браћо свештеници, часно монаштво, господо из грађанских власти, а нарочито вас драги верници.

ИЗ ПРОШЛОГОДИШЊЕ СВЕТОСАВСКЕ БЕСЕДЕ МИТРОПОЛИТА АМФИЛОХИЈА РАДОВИЋА

САВИН ПУТ У ЖИВОТ

(Како је од Светог Саве поново постао »Растко Немањин«?)

Од рата до данас у преобликовању и ушакривању лика и дјела Светог Саве дошло се чак и до покушаја његовог потискивања и брисања из народног памћења, нарочито из памћења младих поколења. У томе су најдаље отишли марксистичко-материјалистички заговорници »светитељства«, тј. човековог савршенства, без Бога и против Бога, просвјете, без и против светости, просветитељства, без и против светитељства. Просто је здравоумски несобјашњиво и запањујуће систематско последијератио игнорисање, чак негирање светитељства Светог Саве и свестости као идеала и смисла његовог просветитељства. Од Светог Саве он је постао поново »Растко Немањин«, дакле оно од чега се он одрекао већ самим својим младалачким бјекством у Свету Гору! Тај негативски однос према Светом Сави, скрива, уствари, негирање целокупног хришћанског предања нашег народа, као и светосавске филозофије живота, којом се српски народ уивсао у историјски зрели и плодотворне народе. А шта је за Светог Саву човек без Христа Бога, просвјета без светости, култура без култа, људско слово без вјечног Логоса, човјекско знање без Божије Премудрости, земља без исба, хљеб без могућности претварања у Хљеб живота, просвјетитељство без свеститељства људско братство без вјечног Очиштва? Шта друго, ако не једно огромно – ништа! Исто оно што је за његовог духовног потомка »време земно и судбина људска«, а то значи – »два образа највише лудости«.

Круша је и тешка ријеч, али мора да се изговори: у притајеној, свјесној или несвјесној мржњи на свест и бјекству од светости и свеститељства Светог Саве, има нечег демоначког, саташизованог, савоубилачког, а тиме и самоубилачког. Тужно је да тог и таквог, мање или више притајеног или јавног бјекства од Светог Саве, и исподаштавања његовог светитељства, а тиме и његове цјелокупне свечовечности и свечовечанске личности – има још увијек у нама и међу нама. То потврђује и недавна одлука Мишистарства просвете Србије, којом се Свети Сава поново дијели и цијепа на »свеца« и »просветитеља«, култу личност и културу личност, митолошку и историјску, на једна половина, мање, Светог Саве је за школе, а друга – није за школе. Деценијама избачен из школе, Свети Сава покушава опет да се у њих уведе, али на мала врата и стидљиво, и то не он него његов спољашњи привид, да не кажемо, нека врста његове карикатуре.

И опет питања: откуд то бјекство од његове свестости и притајена мржња на његово свеститељство? Очевидно, није лако ићи за Светим Савом путем његовим који води у Живот...

СВЕТОСАВСКИ ЛИТЕРАРНИ КУТАК ПОХАРЕ МИЛЕШЕВЕ

(ОДЛОМАК ИЗ РОМАНА »ТРЕН 2« АНТОНИЈА ИСАКОВИЋА)

У воденици гори ватра, у земљаном лонцу пућка пура као у плашно прасе. Мој брат је чисто рибу на Милешеву. Заустави старац Радивоје воденицу, па се чује клепет буљине, лови мишеве око обала. Старац рибу на ватри просушује, протнуо је кроз шкрге врбов прут и рибу полако окрће... Слушам старца:

– Воденица је овде одвајкада. Можда пре манастира. Живи се, витло не стаје, а похаре се многе десиле. Опет, лепота остала. Похара, увек је то ика окупација...

Саглашавамо се са старцем, а он опет започиње: – Незна се ред похарама. Похара на похару, и опстати било је питање српско. Разапну калуђера, што ише кмата, на гуши

ДОБРИЦА ЋОСИЋ, ПРВИ ПОЧАСНИ
ЧЛАН МИЛЕШЕВСКОГ КУЛТУРНОГ
КЛУБА »СВЕТИ САВА« У ПРИЈЕПОЉУ

СА ЧЛАНСКОМ КАРТОМ БР. 1

Најугледнији и најзаслужнији живи српски писац и академик Добрица Ћосић, председник Савезне Републике Југославије, дао је пуну подршку настанку Милешевског културног клуба »Свети Сава« у Пријепољу. Незаборавне су и увек актуелне Ћосићеве речи из његовог поздравног писма упућеног нашој Оснивачкој скупштини:

– Ви Пријепољци, Ви Милешевци, имате и право и дужност да се баш у овим данима великог раскола и распаљења у нашој земљи окупите око Светог Саве – првог српског духовног учитеља, просветитеља, писца, мироносца, уједињитеља и утемељивача православне духовности у Срба. У данима великих и судбоносних искушења српског народа, побринути се за његов дух, просвету, културу, а изнад свега за социјални и национални морал и најтеже је и најпрече свима нама савременицима...

ВОЈВОДИНО ЧЕКАЊЕ

Рођено дете загарског ослана Мишевића, прослављени српски војсковођа, начелник Штаба српске Врховне команде са Солунског фронта, војвода Петар Бојовић, одавно чека да се његов споменик појави на завичајном тргу Нове Вароши или да нека улица у Пријепољу или Сјеници добије његово име.

Бесмртни оштинари нас стално теше оцима: »Ко чека – дочека!« Инак се у поститиозму ово чекање отегло као библијске гласне године. Рачице да оно траје већ скоро 50 година од војводине смрти.

МИТРОПОЛИТ АМФИЛО-
ХИЈЕ РАДОВИЋ:

СВЕТА ГОРА И ХИЛАНДАР

Грчко острво Света Гора (Атос) с правом је названа Нојев ковчег Византије. Она у маломе чува оно што је византијско царство стварало вековима. Оно што је Света Гора у односу на дрвено Источно-ромејско царство, манастир Хиландар је у односу на српски народ. Хиландар је срце овог народа, а то је једно од дивних чуда да то срце не куца у сопственој земљи, већ у Светој Гори. Ваљда је зато оно и остало очувано...

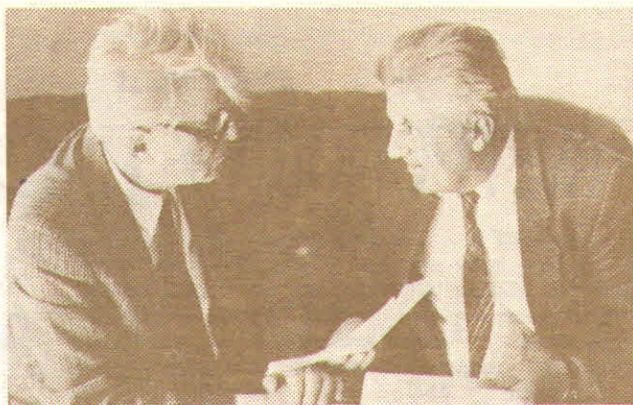

Екскурзије у Свету Гору су стални програмски циљ Милешевског културног клуба »Свети Сава«

кружини рез, или на стомаку, распоре га као јагње. Можда зато што се окренуо према манастиру, поклоњено и прекретно. Ко то зна, прича за причом, много се и погуби, језик ти је и стална скривалица, право мораш кључ да нађеш па да ти свака воћка и боја на живопису разумне постану.

И све мислим, кад су Турци овде банули мора да су се уплашили. Лепоте. А тада се често и бес развије...

Прва похара кад су узели Соколовића. Ђак је тек био, спремао се за монаха. Кажу да је већ и за пшвићом бивао. И Турци су онда покупили млађарију не само из братства него и из села. Овог ђака Доситеја ни једна похара исце. А и он, опет, исце семе има.

Добрица Ћосић у разговору са Милорадом Веруовићем, потпредседником клуба

Међу животоносним и стваралачким традицијама српског народа треба видети и обновити трајне духовне и моралне вредности светосавске традиције које су плиткоумне и пазатку окренуте идеологије и политике ружиле, прљале и злоупотређавале. Таквих наопаких позива на Светог Саву и духовност коју он представља има и данас, па је неопходно бранити Светог Саву и од многих »светосаваца« који са празним срцима и злом мишљу у глави, машу његовим заставама и сликама по нашим трговима и улицама.

Уверен сам да ће ваш Милешевски културни клуб »Свети Сава« својим програмом и са људима који ће тај програм остваривати бити истински духовни покрет, агитација и пожртвован у свом просветитељству и служби културном и моралном преноруду нашег завичаја – пожелео је Ћосић.

Следећи ове мудре и охрабрујуће речи, као највећи оријентир у свом раду, Главни одбор Милешевског културног клуба »Свети Сава« одлучио је на прошли Савиндан да чланску карту бр. 1 свог клуба уручи Добрици Ћосићу, што је и учињено. Тако је он постао први почасни члан нашег клуба. Сваки сусрет са »духовним оцем Србије« разгоревао је универзалну тему: ШТА ЈЕ СВЕТОСАВЉЕ И ШТА ЧИНИТИ ДА БИ ТЕКУЋИ КОРАЦИ СРБИЈЕ И СВАКОГ СРБИНА ПОСЕБНО БИЛИ У СВЕТОСАВСКОМ ДУХУ?

То ће бити тема једне јавне трибине коју ће Милешевски културни клуб »Свети Сава« организовати у Пријепољу у првој половини ове године.

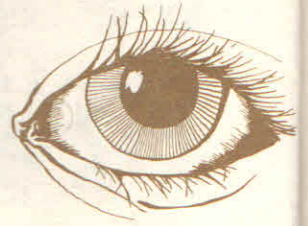
Теако је то било, плачка у крви, похара је до дна. Али су нам се јачичари и враћали. Допусти паша Соколовић обнову Пелке патријаршије.

Друга похара, опасна пужда је Турке натерала, почели су мртве да убијају, узеше Савин живот, спалише га. Опет се врати: нема живог у нас који незна за Светог Саву. А чим га живи знају знали су га и сви прошли.

Трећа похара. Броја нема. Прича из приче. Турци опет банули из Мале Азије, ухватили седам калуђера, намазали их смолом, па запалили, остали се разбсжали, а сва села у збег. Српци су они који су заборавили реч збег. Има и таквих народа.

МЕТРОПОЛА У ПАЛАНКИ

80

У духу свог програма Милешевски културни Клуб »Свети Сава« у Пријеполу покренуо је иницијативу да се протекле јесени достојно обележи 80-годишњица ослобођења рашке области од 500-годишње турске владавине. Та наша иницијатива наишла је на пуну подршку и власти и народа. Уз ангажман Дома револуције јубилеј је осмишљено и свечано обележен низом врхунских културних манифестација. УМЕСТО сопствене оцене успеха тог јубилеја истичемо какве су импресије о томе понели његов угледни учесници: приш Томислав Карађорђевић, Јован Бојовић (Историјски институт Црне Горе) и др Чедомир Лучић. У свом писму домаћину Јован Бојовић каже:

– Ниједан град у Савезној Републици Југославија није обиљежио велику годишњицу балканских ратова као што је то урадило Пријеполје. Тај велики јубилеј ослобођења српског простора требало је да буде обиљежен на савезном швиоу. Ви сте то урадили нако је наслов ваше теме био веома скроман. Ја Вам искрено честитам на штампаном документованом Програму 80-годишњице ослобођења Милешевског краја од турске власти

књига, ГОДИШЊИЦА ОСЛОБОЂЕЊА
Гусларско Милешевског краја
вече и при- ОД ТУРСКЕ ВЛАСТИ
казивањем 27. октобар 1912 – 1992

филмова. Разноврсност и садржајност програма у целини даје ми за прав да Вама и свим организаторима јубилеја честитам на великом успеху...

Захваљујемо се познатом историчару из Подгорице на оваквој објективној и коректној оцени. Свакако да су скромност организатор јубилеја и данашње несретне југо-прилике кумовали да оптимално обележавање овог историјског датума изостане на вишем, па и савезном нивоу. Зато Милешевском културном клубу »Свети Сава« у Пријеполу чини част што се први и једини у земљи »сетнио« овог историјског датума судбински везаног за посанџачену Рашку, албанизирано Косово отцепљено Куманово и Душаново Скопље, и што се изборио за ова скромни општински ниво! Но, рецимо и то да се успех у култури и везу цивилизацијску стају никада иначе, не мери хијерархијским аршином и »нивоом« актуелне власти. Управо, и паланска може духовно бити у метрополи, али и метропола у паланки. Заслуга је паланке а се ово друго догоди. И људска свет ако је слободна не може се ничи ни ограничити, ни утамничити. Ко покуша да је хапси биће казњена жртва. То је за наук свима показао и ова јубилеј.

(27. октобра. 1912 – 1992), ликовно-документарној изложби – Стара Србија и први балкански рат, свечаној академији, научном скупу – Области старе Рашке крајем 19 и почетком 20 века, Изложбом у Завичаном музеју – Србија у балканским ратовима 1912 – 1913 године, изложбом старих

ИМПРЕСИЈЕ НАУЧНИКА ПОД КРИЛИМА БИЈЕЛОГ АНЂЕЛА

(Акценти из писма др Чедомира Лучића, учесника научног скупа упућеног организатору јубилеја)

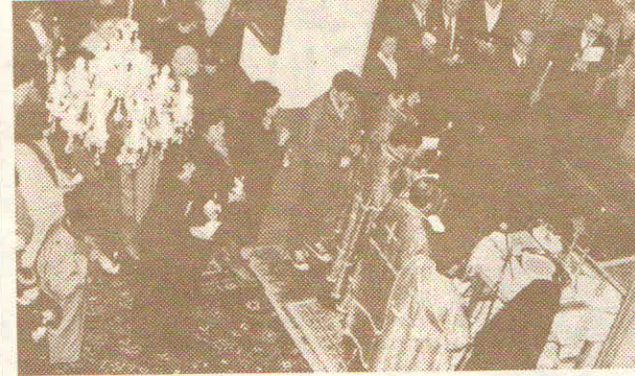
Овдје, у старој Рашкој, под крилима Бијелог Анђела милешевског, под заштитом неба српског, под знавољом дуге светосавске, чије боје и стег и круну немањиху украсише, уз тајалствени пој вјечнога Лима, као и вјекovima раније, отворише се небеса и душа рода мога.

И док, прије 8 деценија, овуда одјекну прехор Душана цара: »Шта чекате, што не устајете, већ Косово треба да светлоте?«, ових дана се чује ошомна миротворца Растка Немањиха: »Не дај се, брате Србине! Слогам и љубави засјени свијет! Покажи достојност предака својих и љезоту имена свога!«

ДУХОВНА РАСКОШНОСТ програмских садржаја и манифестација везаних за овај емисиони скуп, толико осмишљена и мозаички шаролико представљена, су за свако признање.

Свечана академија са научно шоткрелјеним пресеком догађања зрелим размишљањима и константацијама заснованим на урочно-последичним везама и аналитички исправним судовима, изложбе и други културно-забавни садржаји увећали су овај велики јубилеј. Духовни сноп с прошлошћу удоушмили су: нарастос вогушљим борњима и присуство пришца Томислава Карађорђевића. И небо се осмјехнуло те је и вријеме за ово доба године било угодно...

Осјетам, а вјерујем и дијелим мишљење свих учесника овог јубилеја, да је Пријеполје и његово поносито становништво, током ових свечаности, дисало истом душом, слитом и жељи за успјехом свих програмских садржаја.

Парастос у цркви Светог Василија Острошког у присуству пришца Томислава Карађорђевића

Како им одати захвалност? Како испољити набујале емоције, што се, ето, срствено ошет окупља око својих светишнихта, око своје матице – старе Рашке?...

Уз захвалност и охрабрење да Рашка област и даље буде српско духовно огњиште, те да се у њему настави разгорјелвати светосавски амншет љубави и мира и крила милешевског Анђела нека све благошћу млиљу и свима волет дају.

ЖИВОТ СВЕТОГА САВЕ

*Гладан и жедан светости
Науучио је земљу
И своје и себе*

*Сшучио је у службу
Крилате тосиоде*

*Чувао им златиоруне облаке
И Тимарио громове и муње
Савише у Кубијезуринима*

*Пошрошио је све своје тодине
Радио змијолави шшай*

*Узјахао је шшай
Врашчио се на земљу
И шу нашао и своје и себе*

*Живи без тодина без смрти
Окружен својим вуковима*

Васко Пона

Мој брат је спавао на вршма брашна, месец је јаче изгрејао, све се више на Милешевски пису чуле, старац је настављао:

– Често смо били у збегу. И, онда, Турци су тражили ризишцу манастирску, и не шађоше је. У неком је темелу била скривена. У подруму калуђери ископали руну, па камен и негашен креч, па опет земља, одозго ставе кацу са киселим купусом.

Беку страшни Турци, олује, све поломише, спалише и кацу су развалили, али ризишцу пису пронашли. Тако то бива, после сваке плачке боље се чува.

Турци одоше, би провала облака, ватра се сама од себе угаси. А можда је изгорело све што је могло да гори, шшје било хране ватри, па се угулила, не мора се ни причу у свему веровати.

Моји стари су говорили: провала облака исцепала небо, уга ла сваку жишку, убила врелину у земљи, монаси се врати обновили братство, почели и књиге да штампалу.

Опет би похара једна, причао је мени мој дедо Радивоје. Д одред Турака, предводник им је био млад, мршав капет Зелена долама, чалма зелена, и кожа му маслинаста, сува, ка да му је длака у бради била зелена. Сав у турској боји...

Убрзо је у манастиру настао помор. Прво је умро отац Де теј. Харала је чума. Тада се много народа у овој долини затр Није имао ко кога да сахрањује, ни да вуче манастирска зво Опустела су села. Од целог братства остала су само три калу ра.

У »СРПСКОЈ АТИНИ« – НОВОМ САДУ

СПОМЕНИЧКИ ТРИО ПРАВОСЛАВЉА

(Уз недавно откривени споменик највећем руском свецу и просветитељу *Сергију Радонешком*, овде ће ускоро бити подигнут споменик *Светом Сави*, као и најистакнутијем грчком свецу и просветитељу *Григорију Палами*)

На дан Светог Николе, најраспрострањеније српске крвне славе, у Новом Саду (Дунавски парк) откривен је споменик најпоштованијем руском свецу и просветитељу – преподобном *Сергију Радонешком* који у ширем словенству има значај као *Свети Сава* код Срба. Споменик је поклон руског народа српском. Аутор споменика је најпознатији живи руски вајар *Вјачеслав Кљков*, председник Међународног фонда словенске писмености и културе и потпредседник Друштва руско-српског пријатељства.

У писму председнику Србије *Слободану Милошевићу*, уметник *Кљков* је истакао своју жељу да Србима поклони граничну фигуру великог руског просветитеља и уједињитеља зараћених руских племена које је повезао вером и отаџбинском љубављу у судбоносним данима најезде Татара на Русију. Исцелитељ руских душа и тела, преподобни светац *Сергије* претсказао је тада великом руском кнезу *Владимиру Доњском* победу над татарским освајачким хордама, благосиљајући га. И Русија је била спасена...

Долазак граничног руског свеца у Србију у ове тешке, србомрзачке дане симболише историјски нову уједињитељску мисију духовне обнове и повезивања свих православних и словенских народа. И УНЕСКО је целу прошлу годину прогласио Међународном годишњом Светог *Сергеја Радонешког* и обележио је у свим словенским земљама.

Освећујући споменик Светом *Сергију* патријарх српски *господин Павла* је нагласио:

– Свеци су људи земљски који нас повезују с Богом. Јер, човек није само тело, него и душа. Вера је уједињавала све хришћанске народе, а слога спашавала, особито нас Србе са браћом из Русије. Зато веру треба чувати и у њој живети...

Откривајући споменик руском брату на српском тлу, прица *Томислав Карађорђевић* је изразио наду да ће Свети *Сергиј* донети мир српском и руском народу а Друштво српско-руског пријатељства прихватило је да убудуће Свети *Никола* буде његова крвна слава која ће се наизменично прослављати у Новом Саду и Москви.

У »српској Атини« – Новом Саду, споменик Светом *Сергију* неће остати усамљен. Ускоро ће се у Дунавском парку, поред руског свеца, у истој величини, наћи и споменик нашем највећем просветитељу *Светом Сави*, а затим ће се њима придружити споменик најистакнутијем грчком свецу и просветитељу *Григорију Палами*. Тако ће три највећа православна просветитеља Руси, Срба и Грка, на широком видиковцу равне *Павошије*, окренута Истоку, међусобно вечито укритати погледе и са ове »бронзане страже« слати поруке и поуке будућим поколењима.

У СУСРЕТ
50-ГОДИШЊИЦИ
ПРИЈЕПОЉСКЕ БИТКЕ

ЗА НОВИ МЕМОРИЈАЛ

Тужно је било ове године код споменика »4. децембар«, подигнутог у славу и част оних који изгибоше у чувеној Пријепољској бици 1943. г. Рећи ћете: тамо је увек тужно, то и јесте место туге! Јесте и биће јер како је записано: ту је изгинуло највише бораца у једном дану током све четити године отпора фашизму. ПРЕКО 400 кршних Шумадинаца, угланом двадесетогодишњака, задњи пут је ту гледало небо и слушало набујали Лим, далеко од завичаја, а на прагу слободе.

Превише је туге на том месту, много и за хиљаде оних који би дошли да је поделе. А, ове године, дошло их је десетак – двадесетак. Сваке године све мање! Зашто? Да ли ће ове године, на педесетогодишњицу, доћи ико?!

Под влаштом одбацивања комунизма лако, врло лако, заборавили смо и то светишште. А, неки то једва чекају! Они то воле!

Зашто је то тако? Зато што је тај споменик и датум деценијама служно појединцима да ту и тада врше своје личне промоције и афирмисање своје (пропале) идеологије. Тако су они мало-помало растерали народ и оградилу му, истим прежакавањима и оно што народ не би лако заборавио. Јер, нама је гроб – светиња!

Коме припадају споменици, датуми, сећања? Борцима? Власти – општини? Не! Они припадају народу, свима који ће у тим ратницима и догађајима видети и разумети истинско људско страдање за слободу свих, а који од тих меморијала неће правити параде!

Милешевски културни клуб »Свети Сава« ће покренути јавност да се предстојећа 50-годишњица Пријепољске битке обележи на достојан начин, потпуно друкчије од досадашњег. Нељудски је да кости наше браће леже у земљи пет деценија неопојене, да је костурница неосвећена, да нико никада тим мученицима није запалио свећу, која би им осветлила пут у вечност! Време је да се о њима на нов начин каже топла људска реч, да се заштите од оних који би да све презру и забораве, јер су презрели оне који су уновчили њихову жртву!

На то имамо право и нико нам га не може ни одузети, ни оспорити. Позваћемо све, који желе, на сарадњу и помоћ. Они који разумеју доћи ће и помоћи. Онима који не схвате – опростићемо!

Српску историју треба
певати, а не писати.

Алфонс Ламартин

Све опет прође, остаде нам прича да су Турци и чуму дошли... Опет једно вече, нахватили смо путу кофу ракова, старац Радивоје их кувао у бакрачу, кад нас је питао:

- Јесте ли гледали живопис?
- Онако. Показао нам га ђак Доситеј.
- Њему није дато да живопис сагледа. А полако га треба осматрати. И никада немој све одједном.
- А шта да гледам?
- Белог Анђела, биће ти доста. Дођи ујутру пред њега, можеш и у сумрак. Неки пут у подне. Само стој па ће ући у тебе. Зна он

свој посао. И ништа ти више не морам причати, у њему ћеш сагледати.

- И похару Милешеве?
- И похару.
- Све?
- Можда и све – одговарао је старац Радивоје. По савету старчевом, почех да одлазим у цркву у различито доба дана. Када нам је ђак Доситеј показивао живопис, нисмо приметили лик Белог Анђела, смутила ме многа смерна лица, дуге браде и укочени покрети.

КАКО ОБНОВИТИ ДУХОВНО ЈЕДИНСТВО СРПСКОГ НАРОДА?

Одговори академика Бошка Петровића и Павла Ивића

На питање како би и на чему би сада требало заснивати обнову духовног јединства српског народа, књижевник и уредик »Матице српске« и њеног »Летописа«, **Бошко Петровић**, каже:

– На радним и моралним вредностима како у животу појединаца, тако и у животу и функционисању друштва. На начелима која су готово сасвим забатаљена, што се у нас често помиње, мада још не увек у оној мери и на онакав начин како то наше садашње стање захтева. Можда због тога што се она, та начела, у мноштву неприлика које су нас снашле, не сагледавају како треба, а може бити и зато што се људима кад се о њима стане говорити, чини да слушају какву целомудрену проповед. А питање је не само теоријско, него и суштинско и практично. У животу и појединаца и друштва као њихове специфичне, узајамне повезаности, комплексне цели-

не коју граде радне и моралне вредности и њихова су непосредна животна пракса. У нашој варијанти педесетогодишње бољшевичко-стаљинско-титовске праксе, оне су, већ самим постојањем њезине идеологије, систематски истребљиване.

Ми смо имали да заборавимо – па смо у многама и заборавили – да је клица моралне честитости, или ако хоћете, истине, баш у раду, у стварању материјалних добара, ствари. Како њих честитих, не може бити без честитог рада, тако ни рада без честитог радника, то јест оног који зна, уме, учи, труди се и чије се знање и труд проверавају на испиту од којег му зависи живот, његов и његове породице. Истина је да та испит може бити и јесте суров, али борити се са суровошћу и то спада у честитост и знање. Само што то ваља чинити из слободне појединачне одлуке сваког појединца, у борби са неправдом, борби за правду, онако како је ко лично види, осећа. Онако како је коме то осећање од Бога дато. Дакле, морално-радне вредности. Рад! Сви ми знамо како код нас стоји ствар са радом! Подоста знамо и какве су последице тог стања у духовној сфери живота...

Одговарајући на исто питање, како обновити духовно јединство српског народа лингвиста и професор универзитета академик **Павле Ивић**, каже:

– То би се јединство морало заснивати пре свега, али не искључиво, на повратку традиционалним вредностима које смо у међувремену одбацили и затурили. Ту би спадала: чврста етничка начела, уважавање вере, смисао за правду, поштовање рада, уважавање улоге сељака у друштву, многодетна породица, дубока приврженост свом народу, шижетет према његовој историји, посебно према јуначкој борби за слободу у процим временима, домаћински однос према отаџбини, солидарност са свим деловима српског народа, политичке слободе и демократија. Можемо бити задовољни што је наша јавност већ поново открила неке од тих вредности. То је појава нормална и чак типична за одређени део света. У до јуче комунистичким земљама Европе људи се у многама враћају на тачку духовног развоја на којој је тај развој био прекинут и променом режима...

НЕЗАБОРАВНИК РАСАН ИЗДАНАК ПЛАНИНЕ

Описао сам је без повратка Драгиша Новосел, из Страњани. Отпутовао је цео човек. Расан изданак планине, нашег села и његовог фолклора. Активни, одани члан светосавског клуба. Гласник са Јадовника који је наш креативни мишљевски импулс на свој начин уграђивао у високи југословенски углед. А то никада нису могли да схвате мали, духом сиромашни људи.

Са фото-камером на вратима упереном у свет и живот, у себе и око себе, тамо где је ишао, ходао, посматрао, стварао, исмирши долоубаб и страствен заљубљеник села и свог зачиња, ситуацијаста и првосатар по прву и породичној традицији, Драгиша Новосел је свој плодни живот прерано потрошио као својеврсно дежурни фото-записничар бурних промена које су пратиле његову генерацију. Драгишини фотоси су аутистична сведочанства о мукогршном животу виталних горштака о судбини плашкиског села које је настајало у процесу фамозне, брзе индустријализације. Оног села кога више нема. У томе је и садржао стваралачко неспокојство напонираног фоторепорера који је своје аматерско »чуло« успешно претакло у професионалну вештину исказану на страницама многих листова часописа и књига. Тако је »хваќао« бит живота коју гона реч не може рељефио да каже. Тиме је отргнут од заборава архетипски сеоски живот. И она његова весела страна изражена кроз поглед изворног народног стваралаштва. О томе речито говори његове две скромне фото-изложбе које је Новосел једва успео да покаже. Смрт је све пресекала...

О животу и раду Драгише Новосела треба тек да се каже права реч.

У поновном враћању цркви, већ са улаза угледах Аићсла. Из таме је у трену зашустео и спустио се на камсну коцку. И када сам вољно хтео да вратим трен спуштања и шума, никада ми се више није поновио. Аићсе је одвајкада седео на каменој коцки. Само сам једанпут осетио трептај у згрченом крилу, као иску скупљену снагу, али је све брзо утихнуло.

Тако без брата, стојим пред Аићселом. И прво што помислих: толико си леп, шико те не може украсти.

Сигуран сам, и без страха, пред њим, не бојим се ни једне похаре, испомичан, Бели Аићсе ме пуни, не откривам чиме.

Седи на љубичастој коцки, одакле је приспео? Далине су у њему бескрај путева, многи је свет гледао.

Са неког југа је дошао, храни са воћем, да ли је икада склопио очи?

Бос је, виси му ноге, испод њега су поспани ратници.

Лево крило – раскриљено једно на зиду, у златном је облаку, на небеској води, као да се опет покренуло, титра и некуд ме заноси. Не могу да му одредим године. Старији је од мене. Старац Радивоје га гледа као сина, а видео га је и као вршника свог.

ПОМЕНИК

И БАН – СВЕТОСАВАЦ

О рденем Светог Саве одликовани су у свом времену ретки часни духовници и просветари милешевског краја, као заслужни посленици у области просвете и културе. Међу њима је био и Алекса Станишић, из Пријепоља, један од првих милешевских учитеља с краја 19 века. Он је био активни члан српског културног друштва »Свети Сава« од његовог оснивања 1904 година.

Кад је постао професор Станишић је докторирао на париској Сорбони с темом из области педагошких наука. Као директор Учитељске школе у Скопљу он је за професора српског језика и књижевности примио на рад у своју установу писца Петра Кочића, кога је несарска Аустроугарска протерала из Босне. Угледни национални радник Алекса Станишић био је министар у Првој влади Краљевине Југославије, а потом бан прво Зетске, а затим Вардарске бановине. Пружао је несебичну по-

моћ развоју културног живота родног Пријепоља. Његовом заслугом тридесетих година овог века подигнут је у граду на Лиму први Дом културе. У знак захвалности Пријепољци су му посме смрти 1934. године направили бисту која није никде постављена због настанка рата и полувековне комунистичке владавине. Преко 50 лета биста је чувена на тавану куће Алексиног потомка Ђока Станишића. Приликом изласка из илгале и скидања »бина с тавана« Ђоко је свом унуку пригодно и ритуално одрешитовао Змајеву песму »Дед и унук«. Скоро је биста Алексе Станишића умировљена у овдашњем Завичајном музеју.

ДЕД И УНУК

Ћ зо деда свог унука,
Метно га на крило,
Па уз гусле певао му
Што је негда било.

Певао му српску славу
И српске јунаке,
Певао му љуте битке,
Муке свакојаке.

Деди око заблистало
Па сузу пролива,
И унуку своје рече
Да гусле целива.

Дете гусле пољубило
Па упита живо:
»Је ли, деда, зашто сам ја
те гусле целивао?«

»Ти не схваташ, Српче мало,
Ми старији знамо, —
Кад дорастеш, кад размислиш,
Казће ти се само!«

Змај

Хоћу ли стићи да Белог Анђела видим и као сина?

Десно крило је скупљено, смирај је у њему, задављен покрет -лет. Тако је Бели Анђео двострук: и седи и лети.

Навикао сам се па долазим. Озбиљан је Бели Анђео, пезшам да ли уме да прашта?

Пошире у мени, да ме не ослепи давнина из његових очiju?

Заклатим се па се пободем. Камени је ђувик у мени. И опет, као да га први пут гледам: румено лице његово и пут маслинасту, здравија је од беле коже, издржава даљину пута и сваки суичев зрак. Други пут откријем: па крилима је донео комад плавог исба.

Плава боја на земљи не постоји, увек нам се причињава. Питам се: иза смирености Белог Анђела не почива ли мапет сваког времена? Путим и пребирам по глави: из које је земље његово лице позајмљено?

Земља је свуд иста, пролетерска, тако сам себи одговорио. И једном док сам излазио из цркве, стресао ме лик на зиду, претрпавило ме препознатљиво у њему, знано буцмасто лице, једри образи, гуша јака, и коса — руј. Краљ Владислав је у десној руци држао мапастир. Грешни отац, ктитор, не смеје се, а знам: у вилицы је зуб — белугак. Потомка његова са рске. И ја сам пецији потомак...

СВЕТО КАНДИЛО СРПСКЕ КУЛТУРЕ

Ове године у Пријепољу ће се одржати јубиларни 20. сазив Милешевске уметничке колоније и доделити традиционална плакета »Бели Анђео«. Недавно је ова манифестација добила републички карактер. То је јавности овако објавио министар културе у Влади Србије Миодраг Ђукић:

– Васкрели анђео, благовештајни Архангел Гаврило, један од двојице светих вечно живих, за један људски простор, за сву нашу патњу и паду, за радосну вест, благовест, вечерас нам је ближи. Овде међу Пријепољкама, Пријепољцима и српским сликарима, суочавамо се са делима духа у оригиналним ликовним пропорцијама Милешевске колоније, са сликама обложеним и одуховљеним простором који је само извориште наше историје, свето кандило српске националне културе и просвећености. Ова колонија већ двадесет година даје дела непролазне вредности, дела чија нас репрезентативност ставља у сам врх европске и светске уметности, а сликари награђени »Белим анђелом« уведени су у езотеричан ред оних изабраника који својим радовима додирују есхатолошку границу неба над милешевским здањем самога краља Владислава. Због тога вас усрдно молим да и ви безрезервно поверујете у вест да Србија зна, већ одавно, већ од почетка, а нарочито данас, да је ова колонија омогућила висок ред вредности, онај ред који нас по духовној трансферзали директно везује за нашу културну баштину и духовну генезу. Вечерас је прилика да објавимо не само славу и почаст најновијег добитника »Бијелог Анђела«, него и вест да Министарство културе Србије, уз све ово изречено, и још више знао и подразумевано, проглашава Милешевску колонију за републичку манифестацију чију ће награду посебно финансијски стимулисати...

СВЕТИ САВА У НАМА

Ти си нам извор постања,
праштања, победе ума,
рукохват браће,
љубав оца и сина

*Хтели су да нам Те узму,
да сатру нас у Теби
и Тебе у нама,
да на утрини духовног беспућа
посаде себе.*

*Труне њихово корење
у нашој земљи.
Из Твога пепела растемо опет.
Муку рађања из заборава
морамо проћи у Милешевци,
Студеници и Жичи,
у српском човеку што
споро се будећи, делуја, савија,
пропиње, сања и ватру разгара.*

*Синуће опет искре Бадњака,
лепота школских слава,
и безброј у нама Сава.
И тако круг се затвара
у свету судбине наше.*

Родолуб Жички

ЗА РЕАФИРМАЦИЈУ ЋИРИЛИЦЕ

ДАР КЛУБУ

Ћиричним писањем машином даровали су прошле године Милешевски културни клуб »Свети Сава« у Пријепољу његови верни и активни чланови Милорад Вукашиновић и Драган Јовановић, на шта им се наша организација најлепше захваљује.

ПОЛИМЉЕ

ЛИСТ ЗА ДРУШТВЕНА И ПОЛИТИЧКА ПИТАЊА

»ГЛЕБИНДАН« припрема: Милешевски културни клуб »СВЕТИ САВА«
Текстове урадили: МИЛОРАД ВЕРУОВИЋ и ЉУБОМИР ШУЉАГИЋ
Фотографије: МИЛАН ЛУЧИЋ и ДРАГИША НОВОСЕЛ
Вињете на насловној страни из књиге »МОЛИТВЕНИК«, штампане у Милешевској штампарији 1545 године
Технички уредник: СЕАД ХАЦИФЕЗОВИЋ
Главни и одговорни уредник: МИЛЕВА МАЛЕШИЋ